

njem čine vidljivim da je Božja ljubav ušla u svijet te da je i danas u njemu nastanjena, postaju nositelji izgradnje civilizacije ljubavi.

U knjizi ne donosimo samo tekstove u kojima Šagi-Bunić izričito spominje civilizaciju ljubavi. Razlog je tome bogatstvo navedenih tema koje u člancima u kojima o njoj govori nekada samo nabacuje kao izazov današnjem čovjeku kako bi započeo izgradnju civilizacije ljubavi.

Sve ove teme Šagi već godinama nosi u srcu te je o njima pisao još mnogo prije nego što je započeo govoriti o civilizaciji ljubavi. Stoga donosimo izbor tekstova u kojima je najrazvidniji put Šagi-Bunićeva teološkog promišljanja Boga i čovjeka, a koji je danas rezultirao naviještanjem civilizacije ljubavi i Mt 25,31-46 kao temeljnog polazišta za njezino ostvarenje.

Tekstovi su kronološki poredani, počevši od 1960. godine i Šagijevih propovijedi u zagrebačkoj katedrali. Pomni će čitalac zapaziti da je već prije Drugoga vatikanskog koncila Šagi-Bunić bio koncilski teolog, te da je koncilski misao o otajstvu čovjeka s kojim se Krist po otajstvu utjelovljenja zauvijek sjedinio (GS 22) okosnica misli pretkoncilskog Šagija. S Drugim vatikanskim koncilom i njegovim približavanjem svakom, konkretnom čovjeku, to će kod Šagija još više biti potencirano.

Naslov knjige, »Prema civilizaciji ljubavi«, ima tako dvostruki smisao. S jedne strane, izabrani tekstovi prikazuju razvoj Šagijeve misli prema civilizaciji ljubavi, razrađuju teme na kojima će on kasnije temeljiti govor o njoj. S druge strane, kroz sve tekstove, kako one u kojima posve konkretno govori o civilizaciji ljubavi, tako i one u kojima se ona uopće ne spominje, Tomislav Janko Šagi-Bunić sve vjernike poziva da krenu prema realizaciji civilizacije koja će biti civilizacija ljubavi – ljubavi svakoga čovjeka, prihvaćajući svako-

ga čovjeka i prepoznajući Krista u svakom čovjeku.

I na kraju, spomenimo još jednom da ovom knjigom želimo našem dragom slavljeniku i učitelju iskazati znak ljubavi i zahvale za sav njegov dosadašnji teološki rad kojim nas je obdario, a posebno za govor o civilizaciji ljubavi.

Ipak, znajući koliko mu je do nje stalo, svjesni smo da mu na najveći mogući način možemo zahvaliti ako se svaki od nas, ovdje prisutnih, još danas počne trsititi oko njezina ostvarenja.

Andrea Filić

MARKO MIŠERDA, *Subjektivität im Glauben. Eine theologisch-methodologische Untersuchung zur Diskussion über den 'Glaubens-Sinn' in der katholischen Theologie des 19. Jahrhunderts*, Frankfurt, 1996., 575 stranica

Knjiga o kojoj je ovdje riječ doktorska je disertacija izrađena 1989. na teološkom fakultetu u Tübingenu pod vodstvom prof. Waltera Kaspera, sada biskupa rotenburškoga. Disertacija nije branjena jer je Marko Mišerda iznenada preminuo desetak dana prije dana određenoga za obranu. Knjiga je objavljena sedam godina kasnije u nizu Europäische Hochschulschriften, Reihe 23, Theologie 569, zahvaljujući nesebičnom zalaganju i trudu njegova kolege i prijatelja Tomislava Begovića, kojemu doista treba odati priznanje i zahvalnost za taj veliki pot-hvat.

Predgovor knjizi napisao je mentor W. Kasper (str. 5), a popratnu riječ (*Gel-eitwort*) T. Begović (str. 6-8). Slijedi du-

gačak uvod (*Hinführung zum Thema*, str. 9-45), a središnji dio knjige razdijeljen je na dva dijela: *Nastanak rasprave o »sensus fidelium«* (*Die Entstehung der Sensus-Fidelium-Diskussion /Möhler, Perro-ne, Passaglia/*, str. 47-223) i *Širenje rasprave i prva usustavljena (Erweiterung der Diskussion und erste systematische Einordnungen /Newman, Franzelin, Scheeben/*, str. 249-529). Ta dva dijela na neki način povezuje ekskurs *O temi »osjećaj vjere« u srednjem vijeku i u skolastici baroka (Zum Thema Glaubenssinn im Mittelalter und in der Barockscholastik*, str. 224-247). U posljednjem je poglavlju vrlo vrijedna sinteza rezultata do kojih se došlo i dragocjene naznake o aktualnosti obradene teme: *Subjektivnost u vjeri i subjekti u Crkvi (Subjektivität im Glauben und die Subjekte in der Kirche /Ein Ausblick/*, str. 530-550), a na samom kraju donesena je dobro probrana literatura o toj temi (str. 553-568).

Sadržaj knjige vrlo je aktualan. Pozivanje na osjećaj vjere/osjećaj vjernika (*sensus fidei/sensus fidelium*) danas je vrlo često, ali nerijetko i nedovoljno određeno. Autor je sebi postavio kao cilj istraživanja u prvom redu smjestiti raspravu o tome u povijesni kontekst (prvi dio, moglo bi se

reći povijesni), zatim izložiti prve pokušaje usustavljenja (drugi dio) i skicirati *status quaestionis*, dodajući i nemalen vlastiti doprinos i dajući poticaje da se istraživanje nastavi. Osim teme koju obrađuje autor neprestano pokazuje da mu je jako stalo i do teološke metode, i zacijelo je i u tome značajan doprinos ovoga djela. Rad je u svim pojedinostima temeljit i domišljen, metodološki uzoran, govor jezgrovit i iznijansiran, bez ičega suvišnog. Može se sa svom sigurnošću reći da je ovo uistinu značajan prinos proučavanju izabrane teme (što je »osjećaj vjere« i koje mu teološko značenje treba dati), a rad može biti poticajan i za proučavanje drugih teoloških pitanja.

Marko Mišerda TOR rođen je 1954. Teologiju je završio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, zatim magisterij na Biblijskom institutu u Rimu, a nakon toga je otišao u Tübingen na specijalizaciju iz dogmatske teologije. Umro je pred 10 godina, točnije 20. lipnja 1989. u Tübingenu. Još kao student bio je zapažen po znanstvenoistraživačkim radovima i drugim inicijativama, a predavački rad tek je bio započeo – na Katehetskom institutu u Zagrebu.

Petar Bašić